

POSUDEK OPONENTA PÍSEMNÉ KVALIFIKAČNÍ PRÁCE

Název práce:	Reinterpretace tvorby Toyen v kontextu nebinárních a trans* pozic v současné teorii a umění
Autor*ka práce:	Marie-Anna Šulc
Studijní program:	není v práci uvedeno
Typ studijního programu:	bakaářský

Vymezení cíle a jeho naplnění:

Aktuálnost tématu (a relevance zvolené metodologie v případě diplomové práce):

Část tématu je relevantní (trans* a nebinární recepce díla Toyen), obsáhlý rozbor povahy sebepojetí Toyen bez jakéhokoli nového primárního výzkumu méně. (vizte dále v celkovém shrnutí hodnotitele).

Odborný přínos, původnost práce a její případné využití v praxi:

Odborný přínos práce je značně omezený, reprodukuje závěry dřívějších recenzentů a recenzentek, nesystematicky vrší citáty z dřívějších publikací, jejichž výběr je víceméně náhodný a torzovitý. Využití pro praxi nevidím.

Logická stavba a členění práce:

Práce se dopouští řady argumentačních faulů, argumentace je nelogická, struktura toku textu nahodilá (pořadí jednotlivých pasáží je libovolně zaměnitelné). Struktura obsahu na čtyři kapitoly by mohla být funkční, nicméně každá představuje odlišný žánr a spíše náhodně se prostupují, nemají začátek a konec, nenavazují na sebe.

Formální úprava a náležitosti práce včetně jejího rozsahu:

Některé poznámky nedávají smysl (třeba 59, opravdu je v poznámce nutné poskytnout překlad pojmu *storytelling*? Nebylo by možné použít rovnou český výraz?). V případě odkazů na jiné části práce je nutné použít „Srov.“, či „Viz.“, totéž v případě parafrázování přejatých pasáží. Citační úzus není dodržován konzistentně, napříč prací se vyskytují tři různé citační normy (s ISBN, bez, pořadí jména a příjmení editorů*ek, atd.), používání kurzív a verzálek se jeví jako zcela náhodné.

Práce s informačními zdroji:

Informační zdroje jsou voleny náhodně, hned několik zcela zásadních pro téma práce chybí, argumentace je stavěna na izolovaných citátech bez toho, aby diplomant*ka vymezila svůj vztah k nim (to se týká hlavně textů Mileny Bartlové, který v úvodu označuje za inspirativní a určující pro své metodologické východisko a v závěru s ním ostře polemizuje) a jejich obsahový význam jako

celek či historický kontext, protože pracuje s literaturou značně neaktuální (Judith Butler i Jack Halberstam – obě publikace vyvolaly široké reakce i v poli teorie vizuálního umění a reprezentace a byly dále rozvíjeny a zpřesňovány, tyto diskurzy ve vztahu ke zpracovávanému tématu diplomant*ka zcela ignoruje).

Jazyková, stylistická a terminologická úroveň:

Práce je psána spíše hovorovým jazykem, řada vět nedává smysl (postrádá základní větné členy), syntaktické nedostatky a chyby v interpunkci překračují únosnou mez. Nelogické vývody a vadná argumentace je více popsána v celkovém shrnutí hodnotitele. Vyjadřují i značné pochybnosti nad zvoleným terminologickým rámcem, který je opřen pouze o individuální, spíše didaktické pojetí autority mimo vědecký diskurz (vizte dále v celkovém shrnutí hodnotitele).

Celkové/vlastní shrnutí hodnotitele:

Úvodní slovníček pojmů se může jevit nápomocný, těžko ale ob stojí jako jeho jediný zdroj subjektivní, vzdělávací příručka performerky*a Alok Vaid-Menon, když k tématu existuje velké množství odborné literatury (vizte dále). Právě kompilace a extrapolace z odborné literatury je přitom jednou z hlavních dovedností, kterou si má studentstvo v rámci realizace kvalifikační práce osvojit.

Práce bohužel trpí řadou faktografických nepřesností, Toyen Uměleckoprůmyslovou školu (vysokou školou se stala až v roce 1949) nikdy nedostudoval*a. Tyto informace by diplomant*ka měla, kdyby použil*a základní literaturu k tématu: monografii Karla Srpa *Toyen* (2000), kde se tématu genderu a sexuality rozsáhle (byť dobově podmíněně) věnuje, Martiny Pachmanové v její dizertaci *Neznámá území českého moderního umění: Pod lupou genderu* (2005) a především *Magnetic Woman: Toyen and the Surrealist Erotic* Karly Huebner (2021), která řadu poskytuje řadu odpovědí na diplomantem*kou pokládaných otázek, podepřených fundamentem primárního historického výzkumu. Opírat se o normativní, ale skoro 35 let starý text Judith Butler (která se mimochodem identifikuje jako cis žena), práce Jacka Halberstama a Mileny Bartlové je zcela nedostatečné, rozcestník k soudobější literatuře najde diplomant*ka třeba zde <http://artjournal.collegeart.org/?p=16500>. Bez uvědomění si historicity zkoumaného problému pak může diplomant*ka snadno dospět k závěru, že „[j]ak už bylo zmíněno, Toyen o sobě mluvil v mužském rodě.“ (s. 13). Svědectví dvou cis-hetero mužů, týkající se partikulárních situací, nelze takto zobecnit, současně ale nelze vůli Toyen ignorovat. Kategorie trans navíc v dobovém diskurzu neexistovala, dobový diskurz, který Toyen mohl*a znát, směřoval problematiku genderu a sexuality. Jak jsem se snažil ukázat v textu *I am not your lesbo...* a v dosud nevydané obsáhlé recenzi knihy Karoly Huebner v časopise *Art East Central*, povahu sebepojetí Toyen nikdy spolehlivě nezjistíme a ani bychom se o to příliš neměli pokoušet. Co je však podstatné, je trans* povaha díla Toyen, která ale není nijak podřízená vlastní identitě Toyen, jak nás učí strukturalistická a post-strukturalistická teorie, dílo a životní události autorstva pramálo kauzálně souvisí.

Metodologická kapitola nazvaná *Co jsou trans* a nebinární pozice?* pracuje s velmi náhodně vybranými autoritami, jejichž výroky jsou nahodile seřazeny za sebe, přičemž diplomant*ka zcela opomíjí již asi 30–40 let trvající diskurz o trans* a nebinárních pozicích uvnitř dějin a teorie umění. Třetí kapitola je rozsáhlejší recenzí projektu *Snící rebelka*, kde jsou ale znovu vynechány klíčové texty (Martiny Pachmanové, Karla Srpa a především Karly Huebner), diplomant*ka se znovu opírá o 13 let starý text Mileny Bartlové a překvapivě text Annie LeBrun v katalogu samotné výstavy, kde naopak nachází argumenty podporující své hypotézy. Zde nacházím chybné vyvození z předkládaného citátu (s. 18), kdy vůle vzepřít se identitám a rolím je nahrazována vůli příslušet k opačnému genderu—je nutné zdůraznit, že trans* identita (tedy identifikace s opačným genderem než je biologické pohlaví připsané při narození) není nebinarita (nevole se identifikovat se s oběma póly genderové binarity a společenskými konstrukty jejich rolí). Není tedy ve výsledku jasné, jestli diplomantka s vyzněním projektu *Snící rebelka*, jehož součástí podíl Annie LeBrun byl, a nakonec i se starším textem Mileny Bartlové souhlasí, nebo ne. Pro podporu systematického vymazávání queer zkušeností z normativních institucí by diplomant*ka našla opět aktuálnější oporu, než je padesát let starý text Lindy Nochlin, týkající se převážně ne/viditelnosti cis žen.

V poslední části práce se diplomant*ka chce zabývat otázkou "Proč tvorba Toyen tolik imponuje trans* a queer osobám a proč tuší v projevu něco, co bylo doposud opomíjeno

cisheteronormativním výkladem?" (s. 23) Na tuto otázku ale odpovídá diplomant*ka vlastní interpretací, což se domnívám, že není možné bez vymezení vlastní pozice, autoritativní výklad ke zvolené otázce z pozice cis ženy/muže je implicitně problematický. V tomto ohledu se zde přímo nabízí výzkumná metoda z oboru receptivní estetiky—dotazníkové šetření nebo fokusní skupina s trans* a nebinárními lidmi. Pokud se ale diplomant*ka rozhodl*a zodpovědět vlastní interpretací vybraných děl, je nutné ozřejmit jejich výběr (nelze se spolehnout na pocit, že jsou k tématu relevantní). Asi nejpodněnější přístup – tedy srovnání s díly současných umělkyně*ů – omezil*a diplomant*ka na 1329 znaků – tj. tři krátké odstavce, přičemž se mohlo jednat o nejoriginálnější příspěvek k tématu. Je škoda, že diplomant*ka nesáhl*a alespoň po 1 umělci*kyni z tuzemského prostředí – nevědomky tak reprodukuje jejich přehlížení, které jinak (správně) ostře kritizuje.

V závěru se místo syntézy závěrů znovu dozvídáme, že „[p]ůvodně pro mě bylo nejpálčivější rozhodnutí vést dialog s Annou Pravdovou, který měl být jednou z hlavních náplní této práce.“ Proč tomu tak mělo být, zůstává otázkou. Pro produktivní kritiku není potřeba vysvětlujícího komentáře autora*ky, výstavní projekt má nějakou vypovídací hodnotu sám o sobě, která buď přesvědčila, nebo ne. Autorstvo výstavního projektu platformu k artikulaci svých závěrů dostali, nevidím důvod, čemu by prospělo poskytování dalšího prostoru. Navíc Anna Pravdová i k samotnému tématu práce poskytla další vyjádření v tisku (např. Harper's Bazaar), je tedy otázkou, proč s nimi diplomant*ka nepochyboval*a. Cisgenderování Toyen samozřejmě ničemu neprospívá. Domnívám se ale, že je stejně neproduktivní připisování Toyen opačného genderu (maskulina) a celkově vršení dalších hypotéz o povaze jeho*její sebeidentifikace, pokud nebude podkladem nový archivní výzkum (třeba korespondence uložená v Moderna Museet, kterou v připravované knize *Obrazy jiné touhy* představuje Rado Ištók).

Otázky a náměty k diskuzi při obhajobě:

Proč autor*ka ignoroval*a texty Karla Srpa, Martiny Pachmanové a především Karly Huebner – ať už její dizertace, dvou publikovaných textů v *Papers of Surrealism* a především nedávnou monografii?

Mohl*a by diplomant*ka porovnat některé relevantní aspekty díla Toyen s dílem/díly některé*ho ze současných tuzemských autorek*ů?

Zná diplomant*ka nějakou současnou (do 10 let) teoretickou odbornou publikaci zabývající se vztahem trans* a nebinárních pozic a kulturní reprezentace, kterou by mohl*a vztáhnout k tématu práce?

Doporučení práce k obhajobě: Ne
Navrhovaná klasifikace: F
Datum vypracování posudku: 4. září 2023

.....
PhDr. Ladislav Jackson, Ph.D.

.....
4. září 2023